

Obr. 1 Průčelí hrobky vezíra Nebkauhora (foto M. Ottmar)

Nedávný výzkum hrobky vezíra Nebkauhora v Sakkáře¹

Abdou El-Kerety

Hrobka vezíra Nebkauhora (Idu) se nachází v Sakkáře severně od vzestupné cesty pyramidového komplexu panovníka Venise, jižně od ohradní zdi obklopující Stupňovitou pyramidu krále Džosera, západně od hrobky Nianchbaa a východně od skalní hrobky Hermerua. Je datovaná na přelom 5. a 6. dynastie a byla zkoumána Selimem Hassanem v říjnu 1937. Její výkopce v krátké zprávě publikoval důležité výsledky svého výzkumu, jež byly později znovu vydané Zakym Iskanderem (Hassan 1938 a 1975).

Důvody pro opětovné publikování Nebkauhorovy hrobky

Je důležité uvést, proč jsem si mezi sakkárskými hrobkami, jako je např. Chentikova, Cejova nebo Neferherenptahova, pro důkladné studium vybral Nebkauhorovu hrobku. Následující text je odpovědí na tuto otázku.

a) Z důvodu vážného nedostatku detailnějších informací v původní publikaci Nebkauhorovy hrobky. Při popisu severní stěny pilířové místnosti Hassan (1975: 8–44) opomenul popsat několik vý-

jevů a nápisů, které mám v úmyslu vyhodnotit v připravované studii věnované této hrobce.

b) Protože byl majitel hrobky „nejstarším synem krále z jeho těla“ a vezírem, tudíž byl významným jedincem.

c) Hrobka je mimo jiné jednou z posledních nejvýznamnějších hrobek v Sakkáře, která ještě čeká na opětovný výzkum a důkladně zpřístupnění publikační formou.

d) Protože původní publikace obsahuje mnoho chyb, zejména v překladu hieroglyfického textu, což je patrné především v královském dekretu.

Obr. 2 Vyobrazení vaření hus (foto M. Ottmar)

e) Protože hrobka zaujímá zvláštní místo v politických dějinách Staré říše, její architektura a výzdoba spadají do přechodového období mezi koncem 5. dynastie a počátkem 6. dynastie. Achethotep (původní majitel a tedy ten, pro něhož byla většina výzdoby hrobky zhotovena) je na časové ose řazen za významné hodnostáře jako Ptaħšepes v Abúsíru, Ty, Nianchchnum a Chnumhotep a před majitele velkých hrodek 6. dynastie v Sakkáři, jako byli Kagemni, Mereruka a Anchmahor ze Sakkáry.

Majitel hrobky

Nebkauhor (Idu) vlastnil tituly: „nejstarší královský syn z jeho těla“, „dědičný princ“, „dvořan“, „představený písařů královských dokumentů“, „nejvyšší soudce a vezír“, „inspektor kněžů Venisovy pyramidy“, „písař fýly“ atd. Je zajímavé, že původní majitel hrobky Achethotep (Hemi) měl tytéž tituly jako Nebkauhor (Idu), s výjimkou titulu „nejstarší královský syn z jeho těla“.

Architektura superstruktury a substruktury

Hrobka je velmi rozsáhlá, měří 34 × 18,6 m, současná výška je 4,2 m. Hrobka sestává ze dvora, pilířové místnosti, serdábu, předsíně, zádušní kaple, obětní místnosti, pohřební komory a skladů (obr. 1).

Výzdoba hrobky

Na průčelí hrobky směřujícím na jih jsou k vidění reliéfy představující původního majitele mastaby. Stojící Achethotep je orientován k východu. Velká část jeho postavy se nedochovala. Je viditelná pouze pravá ruka, v níž drží kapesník, části trupu a obě chodidla. Před chodidlem se dochovalo pouze několik fragmentárních hieroglyfických znaků horizontálního nápisu.

Hrobka vykazuje několik případů, kdy Nebkauhor odstranil jméno a tituly původního majitele hrobky Achethotepa a nahradil je svým vlastním jménem. Na prvním pilíři můžeme jasně pozorovat, jak Nebkauhor odstranil Achethotepovo jméno a nahradil jej svým jménem (Hassan 1938: 512). Na severní stěně v obětní místnosti je patrné Nebkauhorovo jméno psané červeným inkoustem jakožto příprava pro pozdější přetvoření v reliéfní nápis. Nový majitel hrob-

Obr. 3 Příbuzní zemřelého při návštěvě pohřebiště (foto A. El-Kerety)

Obr. 4 Nosiči obětín v obětní místnosti (foto M. Ottmar)

ky neměl taktéž zábrany odstranit jméno původního majitele mastaby z vápencového sarkofágu v pohřební komoře a nahradit jej svým (Hassan 1938: 519).

Západní stěnu pilířové místnosti zdobí královský dekret. Nápis sestává ze dvou částí: pravé, jež se čte zleva doprava, a levé, která představuje dokument týkající se zádušního zaopatření a čte se zprava doleva (Hassan 1938; 1975: 39–43; Goedicke 1967; Strudwick 2005: 187–188).

Severní stěnu pilířové místnosti pokrývá vyobrazení vaření hus (obr. 2). Kuchař horlivě rozdmýchává žhavé uhlíky v koši na oheň, nad nímž se shýbá. Nad košem je umístěna velká keramická nádoba, v níž se vaří (Verhoeven 1984: 110–116) tři husy (Houlihan 1988: 57). Je pozoruhodné, že se tato metoda přípravy jídla stále ještě praktikuje ve vesnicích Dolního a Horního Egypta. Ne však z důvodu nedostupnosti moderních metod přípravy jídel, ale protože tento způsob přípravy pokrmů je považován za zdravý. Většina egyptských žen v Horním Egyptě preferuje keramické nádoby před kamennými, neboť jsou také považovány za zdravější.

Další výjev zdobící severní stěnu pilířové místnosti prezentuje nosiče obětín nesoucí různé komodity jako např. bochník chleba, zeleninu, maso a keramické nádoby. Toto se velmi podobá výjevům, které dnes můžeme spatřit ve vesnicích Dolního a Horního Egypta. Když zemře člověk, všichni sousedé přinášejí členům jeho rodiny rozličné druhy jídla, aby jim pomohli a utěšili je. Avšak jídlo sestávající z masa, ptáků, ryb, chleba, zeleniny a různých druhů ovoce je přinášeno pro zemřelého, ne pro jeho rodinu. (Tento zvyk se podobá výjevům přinášení obětín zemřelému ve starém Egyptě, jak si můžeme všimnout na stěnách mnoha staroegyptských hrodek.)

Dnešní rodiny navštěvují hřbitovy během důležitých svátků a náboženských událostí, aby uctily památku mrtvých. Ženy z rodin pozůstalých přinášejí koše plné jídla, ovoce, bochníků chleba a sladkostí. Toto je pak rozděleno lidem, kteří recitují Bibli nebo Korán duším zemřelých. Tento rituál je dnes známý jako „milosrdenství“ nebo „*el-raḥma*“ v moderní egyptské arabštině (obr. 3).

Jednou z nejzajímavějších scén v kapli je ta, v níž nosič obětín drží v levé ruce lotosový květ – alespoň podle popisu výjevu Selimem Hassanem (Hassan 1938; 1975: 49). Nicméně se zdá, že nosič v tomto výjevu nese spíše rostlinu, která vypadá jako artyčok, a ne jako lotosový květ (obr. 4). V této souvislosti je cenné zmínit blok uložený v Britském muzeu (no. 69667). „*Na tomto bloku je zpodobněn úředník sedící za obětním stolem. Na krku má náhrdelník s přívěskem v podobě Hathory a nabízí stylizovanou kytici nebo rostlinu*“ (Martin 1987: 19). Zdá se pravděpodobné, že Nebkauhor drží artyčok, neboť stonek této rostliny je vysoký a jeho okvětní lístky jsou uspořádány šupinkovitě, na rozdíl od lotosu, jehož stonek je dutý a má široké okvětní lístky. Staří Egypťané zřejmě využívali artyčok jako potravu nebo pro lékařské či náboženské účely. Nastolené otázky se pokusím zodpovědět v připravované publikaci věnované Nebkauhorově hrobce.

Poznámky:

¹ Jsem vděčný profesoru Miroslavu Vernerovi za jeho laskavou pomoc při každém kroku mého výzkumu. Chtěl bych poděkovat *reisovi* Tallálovi El-Kerétimu, Paolo J. Screminu (fotografu oxfordské expedice), Háze-movi El-Kerétimu, mým kolegům z Českého egyptologického ústavu a kolegům z Nejvyšší rady pro památky Egypta Mohamedu Ismaïlovi, Mohamedu Farragovi a Mohamedu Zidanovi.

Literatura:

- Goedicke, Hans: 1967 *Königliche Dokumente aus dem Alten Reich*, Wiesbaden: Harrassowitz [Ägyptologische Abhandlungen 14].
- Hassan, Selim: 1938 „Excavation at Saqqara (1937–1938)“, *Annales du Service des Antiquites de l'Égypte* 38, s. 503–522.
- Houlihan, Patrick F.: 1988 *The Birds of Ancient Egypt*, Cairo: American University in Cairo Press.
- Iskander, Zaky: 1975 *The Mastaba of Neb-Kaw-Hr*, Cairo: General Organization for Government Printing Offices.
- Martin, Geoffrey T.: 1987 *Corpus of Reliefs of the New Kingdom from the Memphite Necropolis and Lower Egypt*, Vol. 1, London: KPI [Studies in Egyptology].
- Strudwick, Nigel C.: 2005 *Texts from the Pyramid Age*, Atlanta: Society of Biblical Literature [Writings from the Ancient World 16].
- Verhoeven, Ursula: 1984 *Grillen, Kochen, Backen im Alltag und im Ritual Altägyptens. Ein lexikographischer Beitrag*, Bruxelles: Fondation égyptologique Reine Élisabeth [Rites égyptiens 4].